

6. Лучанська В. Проблема креативності в сучасній психології. *Соціальна психологія*. Київ, 2007. № 3. С 154–161.
7. Мирівська Ю. І. Створення творчого середовища як умова мотивації до формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики та хореографії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-у імені Павла Тичини*. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2013. Вип. 8. Ч. 1. С. 214-220.
8. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. С. 29.
9. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1979–1980. Т. 10. С. 54.
10. Фромм Е. Психологія і етика. Москва: АСТ-ЛТД. 1998. 568 с.

УДК 792.8:792.071.2.028

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-1-29-14>

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ХОРЕОГРАФІЇ

Гончаренко Ю. В., к. пед. н, доцент, Лазько А. Г., магістр

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

julanagoncharenko@gmail.com; allalazko18.06@gmail.com

Зміст статті полягає в дослідженні проблеми формування пластичної майстерності майбутніх акторів у процесі хореографії. Розглянуто науково-теоретичні та мистецтвознавчі підходи до означеної проблеми. Визначено, що пластична майстерність є однією з головних складових у підготовці акторських кадрів і поділяється на такі цикли: ритміка, танець, сценічний рух, які є невід'ємною частиною системи театральної освіти, охоплюють різні напрями мистецтва руху та вирішують завдання гармонійного розвитку тіла й набуття спеціальних хореографічних навичок. Висвітлено зміст, форми та методи хореографії, що спрямовані на формування пластичності майбутніх акторів.

Ключові слова: пластична майстерність, хореографічна підготовка, хореографія, танець, майбутні актори.

CONDITIONS OF FORMING PLASTIC MASTERY OF FUTURE ACTORS IN THE PROCESS OF CHOREOGRAPHY

Goncharenko U. V., PhD in Pedagogy, Associate Professor; Lazko A., magister

Zaporizhzhia National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

julanagoncharenko@gmail.com; allalazko18.06@gmail.com

The content of the article is based on the problem of forming a plasticity proficiency of future actors in the process of choreography. The scientific-theoretical and art-study approaches to the identified problem were considered. The content, forms and methods of choreographic training, aimed at forming the plasticity of future actors, are determined. It is noted that the body mobility of future actors is a necessary professional quality, which determines the importance of studying various representation of choreography in dramatic art, as well as studying and determining the place and role of dance in the educational process of becoming a future actor. It is proved that the discipline "Choreography" is complex and most versatile in the system of a theatrical education. The main and generalized tasks of mastering the dance material by students of the speciality "Stage Art" are the formation of elementary practical motor skills and skills based on the study of choreographic forms of various styles and areas, knowledge of the key principles of dance production, as well as the possession of elements of the choreography technique. That is why the choreographic preparation of future actors should be concentrated on the study of classical, folk-stage, historical-domestic, ballroom and modern dance. First of all, the methodology of teaching each of these types of choreographic art should be oriented on the study of dance forms that has practical importance in the theatrical repertoire. It was also determined that for the implementation of the high quality mastering of the plasticity performing technique for the basic classical, folk, historical and contemporary dance of

future performers, the educational process of actor training should not only be productive but also interesting. We consider it necessary to emphasize that the artistic and cultural, active and creative, professional growth of future actors will only be effective when they have a desire to learn the art of dance. It means that motivation of the future actors is an important condition for shaping the plasticity proficiency for choreographic activity.

Key words: plasticity proficiency, choreographic training, choreography, dance, future actors.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

В умовах інтенсивного розвитку українського суспільства, політичних, економічних та культурно-суспільних перетворень набувають гостроти питання, пов'язані з підвищенням рівня якості професійної освіти, зокрема театральної. Одним із головних завдань, що постають перед сучасною театрально-педагогічною спільнотою, є формування в майбутніх акторів високого рівня володіння органікою в сценічній поведінці. Хореографія як важливий компонент системи виражальних засобів драматичного мистецтва відіграє в цьому процесі вагомий роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор.

Пластична підготовленість майбутніх акторів є необхідною професійною якістю, що зумовлює важливість дослідження різних проявів хореографії в драматичному мистецтві, а також вивчення й визначення місця й ролі танцю в освітньому процесі становлення майбутнього актора. На важливості використання хореографії в процесі підготовки акторських кадрів наголошується в мистецтвознавчих працях видатних теоретиків і практиків театрального мистецтва, які розглядали її як умову формування професійно значущих якостей майбутніх діячів сцени і як важливу складову акторської майстерності (К. Станіславський, А. Таїров, Г. Товстоногов, К. Черноземов, Б. Щукін, Є. Вахтангов, Б. Голубовський, Е. Гротовський, Г. Крег, А. Немеровський, Г. Морозова та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Проте поза увагою вчених залишаються питання організації навчально-виховного процесу з хореографії, визначення змісту, форм і методів, які б спрямовувалися на розвиток та формування не лише вмінь та навичок майбутніх акторів у розкритті створюваних ними сценічних образів, однак і на підвищення в них виразної, емоційно-наповненої, творчо-забарвленої пластичності рухів, жестів, поз. Саме тому метою статті є висвітлення умов формування пластичної майстерності майбутніх акторів у процесі хореографії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Аналіз мистецтвознавчих теоретичних та методичних надбань видатних режисерів, акторів та театральних педагогів (К. Станіславський, В. Мейерхольд, М. Чехов, Є. Вахтангов, М. Кнебель, Б. Захава та ін.) показав, що у ХХ столітті загальна хореографічна підготовка є невід'ємною складовою формування акторської майстерності та інших професійно значущих якостей студентів різних спеціальностей музично-драматичних і театральних інститутів: «організаторів театральної справи», «режисерів драми, опери і балету», «інструкторів-адміністраторів», «інструкторів театральних студій», «керівників-педагогів». В Україні, що в ті часи була частиною Радянського Союзу, у Київському музично-драматичному інституті (сьогодні Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого) хореографічну підготовку передбачено навчальними планами таких факультетів, як-от: драматичний, вокально-сценічний та диригентсько-педагогічний. У Харківському інституті театрального мистецтва (сьогодні Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського) «рухові дисципліни» викладалися на інструкторсько-педагогічному, диригентському та драматичному факультетах. Система

виразних сценічних рухів (гімнастичних, ритмопластичних, танцювальних) і жестів визнавалася важливим аспектом акторської техніки. Відповідно студентам усіх відділень театральних інститутів необхідно володіти цілим арсеналом хореографічних умінь та навичок. Тож практичне ознайомлення майбутніх акторів з мистецтвом танцю передбачає вивчення комплексу методів відповідної спрямованості.

У сучасній освітній системі пластична майстерність є основною складовою підготовки акторських кадрів, що поділяється на такі цикли – ритміка, танець, сценічний рух. Вони є невід'ємною частиною системи театральної освіти, охоплюють різні напрями мистецтва руху й вирішують завдання гармонійного розвитку тіла та набуття спеціальних хореографічних навичок. Крім того, за допомогою танцювальної пластики формується емоційно-почуттєва сфера майбутніх акторів, що відповідає за рівень виразності, емоційної наповненості, яскравості, завершеності сценічного образу. У сукупності з пластичними дисциплінами («Хореографія», «Сценічний рух») такі курси, як «Майстерність актора», «Сценічна мова», «Вокал» також закладають основи танцювально-пластичної культури студентів театральних навчальних закладів. Означений цикл пластичних дисциплін формує комплекс базових рухових умінь і спеціальних рухових навичок майбутніх акторів: розвиває танцювальність, почуття ритму, координацію рухів, еластичність м'язів, стрибучість тощо. Загалом сприяє загальній фізичній підготовці та емоційній наповненості студентів спеціальності «Сценічне мистецтво». Кожна з дисциплін пластичного циклу має свої спеціальні завдання й водночас усі вони спрямовані на реалізацію єдиної мети: забезпечити різнобічну підготовку майбутніх акторів засобами руху, розвинути їхні психомоторні та психофізичні якості, що будуть направлені загалом на сформованість чуттєвого, емоційного та виразного образу.

Дисципліна «Хореографія» є комплексною й найбільш багатогранною в системі театральної освіти. Основними, узагальненими завданнями освоєння танцювального матеріалу студентами спеціальності «Сценічне мистецтво» є формування елементарних практичних рухових умінь та навичок на основі вивчення хореографічних видів різних стилів і напрямів, знання ключових принципів постановки танців, а також володіння елементами методики хореографії. Саме тому хореографічна підготовка майбутніх акторів повинна ґрунтуватися на вивченні класичного, народно-сценічного, історико-побутового, бального та сучасного танців. Методика викладання кожного з означених видів хореографічного мистецтва повинна бути орієнтована насамперед на вивчення танцювальних форм, які мають практичне значення в театральному репертуарі.

На наш погляд, класичний танець є основою хореографічно-пластичної підготовки в системі театральної освіти. Саме класичний екзерсис є тим фундаментом, на якому збудована цілісна система професійної хореографічної освіти. Навчання класичному танцю підпорядковане системі, розробленій видатною російською балериною, балетмейстером, педагогом, професором хореографії А. Вагановою. Досягненням системи А. Ваганової є науково обґрунтована послідовність усього навчального процесу. Суворе дотримання індуктивного методу переходів від простого до складного, від часткового до узагальненого відповідає принципу розвитку художньо-культурної свідомості та танцювальної техніки й виразності.

Свій педагогічний досвід А. Ваганова систематизувала в теоретичній роботі «Основи класичного танцю», що вийшла з друку в 1934 році [2]. Вихід першого видання книги зробив систему видатного педагога танцю надбанням балетного театру. Її наукові положення, принципи, методика стали основою викладання танцю в системі хореографічної освіти. На наш погляд, використання «вагановських методів викладання» класичного танцю в його провідній навчальній формі – екзерсисі – є актуальною тенденцією теорії і практики сучасної підготовки не лише хореографів-виконавців а й акторських кадрів.

Хореограф, балетмейстер, кандидат мистецтвознавства, професор Ю. Громов запропонував покласти в основу навчання студентів театральних шкіл так званий «танцювальний екзерсис», що складається з елементів класичного й народного танців. Він підкреслював

винятковість танцювального екзерсису, визначаючи його основою для розвинутої танцювальної техніки, наголошуючи, що саме екзерсис є засобом, за допомогою якого виховується постава, тіло стає підібране, підтягнуте, рухи вільнішими [4]. Визнаючи незаперечну цінність настанов видатних майстрів танцювального мистецтва стосовно значення класичного танцю в розвиненості рухових умінь особистості, пропонуємо використовувати основні вправи класичного танцю в підготовці акторських кадрів, що, на нашу думку, сприятимуть формуванню емоційно насиченої, виразної, естетично-забарвленої пластичної майстерності майбутніх акторів.

Наступною важливою умовою формування пластичності майбутніх майстрів сцени є опанування основними рухами народно-сценічного танцю. Розмаїття народної хореографії в театральних драматичних постановках зумовлює необхідність навчання майбутніх акторів техніки народно-характерного танцю, розвитку в них здатності швидко освоювати різні за стилем, характером, манерою та національною орнаментикою танцювальні вправи. Тож убачаємо за необхідне застосовувати в підготовці акторських кадрів вивчення яскравих, самобутніх, забарвлених національною окрасою ментальності та культури основних рухів танців різних народів. Означене поєднується та відтворюється в танцювальних особливостях і методах виконання, що в такий спосіб відображає лексичну мову певного національного характеру. Опрацьовані танцювальні рухи народного сценічного танцю забезпечать майбутнім акторам формування їхньої пластичної виразності. Набуті вміння та навички стануть у пригоді для їх подальшого використання у виставах, що відображають побут та життя простого люду будь-якого народу, задля створення виразного сценічного характеру.

Розглядаючи тенденції постановок театральних вистав, варто зазначити актуальність застосування відтворюваності події тієї чи іншої доби за допомогою хореографічного мистецтва. Виходячи з цього, можемо впевнено стверджувати, що формування пластичної майстерності майбутніх акторів буде ефективним, якщо впроваджувати в зміст хореографії вправи історико-побутового танцю, що виступатимуть однією з важливих складових загальної підготовки акторських кадрів. Означене забезпечить майбутнім акторам практичне ознайомлення зі зразками танцювальної культури різних епох, стильовими особливостями танцювальної лексики й пластики історичного танцю. Питання практичного вивчення історичної складової танцювального мистецтва для хореографів-виконавців були розкриті в методичних настановах М. Васильєвої-Рождественської. У її книзі «Історико-побутовий танець» логічно побудовано, структуровано та розкладено за історичними епохами танцювальні елементи, етюди та композиції танців, що були невід'ємною частиною світських заходів аристократичного суспільства з епохи Відродження й до кінця XIX століття [3]. Тож, використання методики історико-побутового танцю в процесі пластичної підготовки акторських кадрів надасть змогу вільно, невимушено, граціозно-виразно відтворювати сценічні образи різних епох.

Театральне мистецтво є рухливим і постійно розвивається, сучасні театральні вистави є більш динамічними за темпоритмом, у яких відображається жвавий, сучасний, більш емоційний, «божевільний» стиль. Це потребує від акторів знань сучасної пластичної техніки для відтворення емоційно наповненого та яскравого життя сьогодення. Спираючись на це твердження, можемо зазначити, що вдосконалення пластичних умінь та навичок майбутніх акторів має відбуватися в процесі опанування та втілення ними нових сучасних танцювальних форм у сценічну практику. Тобто удосконалення танцювально-пластичних навичок студентів відбуватиметься в процесі ознайомлення ними із сучасними видами хореографії: джазовим танцем, фольком, хіп-хопом, джаз-фанком, бродвеем, контемпом. Саме під впливом різних стилів сучасної хореографії відбувається розширення спектру теоретичної та практичної танцювально-пластичної підготовленості акторських кадрів.

Для здійснення якісного опанування майбутніми акторами пластичної виконавської техніки базових класичних, народних, історико-побутових та сучасних танців навчально-виховний процес з підготовки акторських кадрів повинен бути не лише продуктивним, а й цікавим.

Уважаємо за необхідне підкреслити, що художньо-культурне, активно-творче, професійне зростання майбутніх акторів буде ефективним лише тоді, коли в них з'явиться бажання навчатися танцювальному мистецтву. Тобто важливою умовою щодо формування пластичної майстерності майбутніх акторів виступає їх мотивація до хореографічної діяльності.

У загальному розумінні феномен мотивації використовується сучасною наукою в декількох значеннях, а саме: як система чинників, що характеризують поведінку й складають мотиваційну сферу особистості (мотиви, цілі, потяги, особистісні диспозиції) (В. Асєєв, С. Занюк); система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності; характеристика процесу, що стимулює й підтримує поведінкову активність на певному рівні (В. Вілюнас, І. Імедадзе, М. Магомед-Ємінов). Тож, під поняттям «мотивація» розуміємо багаторівневе, багатокомпонентне, динамічне утворення особистості, що містить систему мотивів, що спонукають її до діяльності. Цей процес народжує нові інтереси й потреби у вдосконаленні акторської майстерності. Учені зазначають, що мотиви, цілі, емоції, інтереси постійно змінюються і вступають у нові взаємовідносини. Тому становлення мотивації є не лише посиленням психологічного ставлення до занять із хореографії, а й ускладненням структури внутрішніх емоційно-чуттєвих процесів, що спонукають до появи нових, більш зрілих та відповідальних відносин професійного вдосконалення акторської діяльності особистості студента.

Дослідження проблеми формування мотивів та мотивації характеризуються складністю та суперечливістю, оскільки існує низка наукових позицій щодо тлумачення природи, змісту, структури зазначених феноменів, а також засобів їх формування. Так, більшість науковців розглядають мотив як ціль (О. Леонтєв); як спонукування й готовність до дії (М. Магомед-Ємінов, В. Мерлін, М. Якобсон); як внутрішню позицію особистості (Л. Божович); як намір (К. Левін); як внутрішній стан особистості, що спрямовує її дію в конкретний момент часу (Х. Хекхаузен); як спрямованість на окремі сторони діяльності (А. Маркова, Т. Матис, А. Орлов); як певну емоцію (Б. Додонов,); як стан задоволення, який є позитивним оцінювальним відношенням (В. Асєєв, А. Ковальов, П. Якобсон).

Аналіз роботи дослідників цієї проблеми показав, що на формування мотивації впливає сукупність зовнішніх і внутрішніх умов. Зовнішніми умовами можуть бути: діяльність педагога, зміст занять, методи навчання, рівень педагогічної майстерності викладача, матеріально-технічне забезпечення, використання технічних засобів навчання, психологічні відносини в студентському середовищі, єдність вимог педагогічного колективу.

Екстраполюючи ці положення в площину професійної театральної підготовки акторських кадрів, можемо стверджувати, що процес навчання відбуватиметься за умов опанування навичок акторської майстерності через професійний внесок та роботу зі студентами з боку режисера, хореографа, викладачів сценічної мови, вокальних дисциплін, сценічного руху; сприятливої для навчання атмосфери у ВНЗ. Означені положення є важливим фундаментом в опануванні предмета хореографії, на основі якого відбуватиметься формування пластичності майбутніх акторів.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

Отже, танець, як один із основних виражальних засобів сучасного драматичного мистецтва, є вагомою складовою акторської майстерності. Формування пластичної майстерності майбутніх акторів буде успішним, якщо підвищувати рівень якості їхньої професійної підготовки засобами класичного, народного, історико-побутового, сучасного танців, які є виражальними засобами хореографії, а також за умови підвищення мотивації майбутніх акторів до опанування танцювальними вміннями й навичками. На наступному етапі нашої роботи вважаємо необхідним розглянути питання, пов'язані з упровадженням у зміст пластичної підготовки майбутніх акторів форм роботи, спрямованих на здійснення процесу навчання з хореографії на гуманістичних засадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благова Т. О. Хореографічне мистецтво у системі професійної освіти України 20-х рр. ХХ ст. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів: Львівська політехніка, 2010. № 5. С. 155–163.
2. Ваганова А. Я. Основы классического танца. Санкт-Петербург: «Лань», 2002. Изд. 6. 192 с.
3. Васильева-Рождественская М. В. Историко-бытовой танец. Москва: Искусство, 1962. 390 с.
4. Громов Ю. И. Воспитание пластической культуры актёра средствами танца. Москва: Профиздат, 1976. 135 с.
5. Кристерсон Х. Х. Танцевальное образование драматического актёра: учеб. пособ. для режис. фак. театр. ин-тов. Ленинград – Москва: Искусство, 1958. 155 с.

УДК 792.071.2.028:793.3

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-1-29-15>

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПЛАСТИЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ ЗАСОБАМИ СЦЕНІЧНОГО РУХУ

Гончаров В. М., засл. артист України, ст. викладач

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

viktor.goncharov3103@gmail.com

У статті визначено необхідність оптимізації розвитку пластичної майстерності майбутніх акторів засобами сценічного руху. Розкрито науково-теоретичні підходи до означеної проблеми видатними вітчизняними та зарубіжними вченими. Висвітлено пластичну майстерність як складову частину формування психофізичного апарату майбутнього актора, що розвивається в драматичному мистецтві за допомогою спеціальних допоміжних дисциплін, зокрема сценічного руху.

Ключові слова: пластичність, пластична майстерність, сценічний рух, професійна підготовка, театр, майбутні актори.

OPTIMIZATION OF THE PLASTIC MASTERLINESS OF FUTURE ACTORS BY MEANS OF SCENE MOVEMENT

Goncharov V. M., Honored Artist of Ukraine, Senior Lecturer

Zaporizhzhia National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

viktor.goncharov3103@gmail.com

The article represents optimization of the development of plastic mastery of future actors by means of stage movement. The scientific-theoretical approaches to this problem are revealed by prominent domestic and foreign scientists. It is noted that the preparation of future actors of the drama theater and cinema should correspond to trends in the development of modern pedagogy and psychology. Without this fact solution of the actual tasks facing the Ukrainian and world theatrical art is impossible. Plasticity proficiency were described as an integral part of the formation of the psychophysical apparatus for the future actor developing in the dramatic art with the help of special additional disciplines, such as the stage movement in particular. The actor must develop his body from the inside with the help of the psyche, and not just external means. This means that all physical exercises are important to understand and perform as psychophysical exercises. It is emphasized that the plasticity proficiency of future actors create opportunities for mastering certain techniques from stage acrobatics, stage fights, developing coordination of movements, the ability to express the inner meaning of the episode, themes. That is why the problem of the formation of the acting body on the material of various and complex plasticity combinations expressing the effect is of paramount importance. The development of plastic skills by specific means of the stage movement is directed at the upbringing and perfection of means of expressiveness in acting, which depends not only on the depth of penetration in the internal content of the role, but also on the degree of preparedness of the apparatus of the actor to